

לא בטיפול: מי מפקח על הפסיכותרפיוטים?

בישראל 2016 יכול כל אדם שלמד קורס קצר, ולא בהכרח אקדמי, לקרוא לעצמו פסיכותרפיוט, לפתוח קליניקה ולטפל באנשים ■ מומחים מזהירים כי השוק פרוץ והדבר פוגע במטופלים ובמטפלים, ואולם משרד הבריאות מסיר מעצמו אחריות

אדם חולה הולך לרופא, אבל למי פונה אדם עם בעיות נפשיות או מצוקה רגשית? הוא פונה לפסיכולוג, לפסיכיאטר, לעובד סוציאלי או אולי לפסיכותרפיוט. רוב הציבור לא מודע להבדלים בין סוגי המטפלים השונים, להכשרה שהם עוברים ולסוג הסיוע שהם מעניקים.

בדיקה פשוטה בגוגל מעלה שבישראל יש מאות, ואולי אף אלפי אנשים המתהדרים בתואר "פסיכותרפיוטים", חלקם אפילו בעלי תואר דוקטור ולפחות אחד מהם מציג גם תעודת פרופסורה. לעתים המצב מגיע עד כדי אבסורד - שכן לחלקם אין אפילו תואר ראשון מוכר, בוודאי לא כזה הקשור לתחום הטיפול הנפשי. אך איש אינו מונע מהם להציג את עצמם כמומחים ולטפל בבעיות נפשיות של אנשים.

החוק בישראל מאפשר לא מעט מצגי שווא והתחזות. ישנם אנשים שמציגים עצמם כבעלי מקצוע מוכשרים, בעוד הם אינם כאלה. כמו תמיד, מי שסובל הם אלה שהולכים במסלול הקשה והאמיתי, ופרנסתם נפגעת על ידי שרלטנים - וכמובן גם המטופלים עצמם.

לימודי פסיכותרפיה הם לימודי תעודה שנלמדים כתוכנית המשך לתואר שני במקצוע טיפולי, כמו עבודה סוציאלית, פסיכולוגיה וכדומה. לימודי ההמשך האלה נלמדים לרוב באוניברסיטאות בר אילן, חיפה ותל אביב, והם נמשכים שנתיים, לצד מכסת שעות התמחות בהיקף של 500-900 שעות.

בנוסף, ישנן מכללות שניתן ללמוד בהן לימודי פסיכותרפיה, אולם בהן הקבלה ללימודים אינה מותנית בתנאי סף, או שתנאי הסף קלים יותר. לעתים הן אינן דורשות שעות התמחות.

לימודי פסיכותרפיה וההכשרה המקצועית לעוסקים בתחום אינם מעוגנים בחקיקה. יתרה מכך, התואר לעוסקים בתחום מוצע למכירה גם על ידי כמה מוסדות מפוקפקים מחו"ל. כתוצאה, אותם פסיכותרפיסטים לכאורה שרוכשים תואר בלי שעברו הכשרה ראויה, מתחרים על אותו פלח שוק עם מי שעבר את מסלול ההתמחות הארוך בישראל.

"הבעיה מתחילה ונגמרת בעובדה שהתחום הנקרא פסיכותרפיה אינו מוסדר", אומר ד"ר רוני אלפנדר, עובד סוציאלי קליני ומרצה בתוכנית לפסיכותרפיה פסיכואנליטית בבית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת בר אילן. "כיום קיימים כמה מקצועות טיפול בנפש המעוגנים בחוק: פסיכיאטריה, פסיכולוגיה, עבודה סוציאלית, וקרימינולוגיה קלינית. בנוסף, למקצוע הטיפול באמנות ישנן תקנות של משרד הבריאות. אולם, בכל מה שקשור לפסיכותרפיה אין חוק והשוק פרוץ".

ד"ר רוני אלפנדר, ד"ר רוני אלפנדר

אלפנדר, שניסח מסמך הצעות להסדרה, מדגיש את הצורך בהגדרות בסיסיות שייקבעו בחוק או בתקנות של משרד הבריאות, על מנת להתמודד עם אי הבהירות לגבי שאלת מעמד הפסיכותרפיה, לדבריו, בהעדר חוק או רגולציה, קיימת סכנה כפולה: מצד אחד מוליכים שולל ציבור פגיע הנתון במצוקה, שפונה לטיפול, ומצד שני פוגעים במעמדם של אנשי המקצוע בתחום ובמהות העיסוק עצמו.

"יש שיטענו שחקיקה תהרוס את השוק החופשי", אומר אלפנדר, "אבל צריך לזכור שתחרות הוגנת מתרחשת בין אנשים שווים - לא בין מי שלמד שבע שנים לבין מי שלמד שנתיים. כשמוסדות יכולים להציע תוכניות הכשרה למטפלים, שלא נמצאות תחת כל פיקוח או הסדרה, ובוגריהם מקבלים לגיטימציה לעסוק בטיפול נפשי באופן שאינו מבוקר על ידי גוף מרכזי - לכולנו יש בעיה".

ניסיונות שנעשו בעבר לקדם חקיקה שתסדיר את נושא העיסוק בפסיכותרפיה בארץ נתקעו בשלבים שונים, וכיום אין מהלך פעיל של חקיקה. לדברי אלפנדר, הכישלונות הקודמים בקידום הנושא נטועים

במספר גורמים: מורכבות ההגדרה, הקושי להגיע להסכמה בין הגופים העוסקים בתחום, והתחרות בין אנשי המקצוע השונים והרצון לשמור על זהות מקצועית אחידה זאת, כדי להימנע ממה שנתפס כזילות המקצוע על ידי אפסור חדירתם של אנשים שאינם מוכרים כיום כמטפלים בעלי לגיטימציה ציבורית.

להגן על המטופלים

ד"ר מאיר נעמן, פסיכולוג קליני מומחה ומדריך לטיפול זוגי ויו"ר הסתדרות הפסיכולוגים, טוען כי הסדרה בחקיקה נחוצה בעיקר כדי להגן על המטופלים. "כל אדם שני צפוי במהלך חייו לסבול ממצוקה נפשית, גם אם לא כולם יגיעו לטיפול פסיכולוגי", הוא אומר. "מי שסובל מהשוק הפרוץ הם כל אותם אנשים תמימים שלא יודעים להבחין בין מטפל למטפל. יש מי שחשוב שפסיכולוג, פסיכותרפיסט ומטפל אלטרנטיבי נותנים אותו טיפול. לעתים מטופלים פונים לאנשים שמבקשים מחיר נמוך יותר - ואחרי שהטיפול יוצר נזק נוסף אין מי שיסייע להם".

לטענת נעמן, האלטרנטיבות הזולות דוחות את פתרון הבעיה - ואף מחמירות אותה. "ברגע שתהיה הסדרה, בין אם בחקיקה או בתקנה, המודעות בקרב האוכלוסייה תגבר", הוא אומר. "גם בקרב העוסקים בתחום תגבר המודעות לנושא האתיקה המקצועית, מה שיבלום את מי שמתיימר לטפל באנשים במצוקה, אך חסר הכשרה בנושא".

יצחק רוזנר, יו"ר ועדת חוק העובדים הסוציאליים באיגוד העובדים הסוציאליים מצטרף לדברי נעמן. "פסיכותרפיה היא תחום שעוסק בסוגיה רגישה ביותר שדורשת מומחיות גבוהה. על החוק לדאוג לכך שמי שיתן את הטיפול, ייתן את הטיפול המדויק והטוב ביותר. לכן חייבים לקבוע בחינות מטעם המדינה, שעל העוסקים בפסיכותרפיה לעבור - מי שלא יעבור לא יוכל לעסוק בתחום".

משרד הבריאות מסיר מעצמו אחריות

ממשרד הבריאות נמסר בתגובה כי "המשרד מפקח רק על מקצועות שנמצאים באחריותו הרגולטורית במסגרת חקיקה, כרפואה, סיעוד, פסיכולוגיה ועוד. מקצוע הפסיכותרפיה אינו מוסדר בחוק ולכן אין בידי המשרד היכולת למנוע ממי שאין בידיה הסמכה פורמלית לעסוק בתחום. משרד הבריאות ממליץ, כמובן, לבדוק אם למטפל יש רישיון ממשרד הבריאות לעסוק בטיפול נפשי".

מדובר בהיתממות. בידי המשרד יש כלים למנוע התחזות - כמו פנייה למשטרה - אלא שהוא אינו טורח לעשות זאת. כשמשרד הבריאות כבר עושה משהו, מדובר בפעולה חלבית למדי. כך למשל קיבל לאחרונה הפסיכותרפיסט קובי שגיא, שמשמש בטרמינולוגיה רפואית לצרכיו, מכתב התראה מהוועדה להטעיית הציבור של משרד הבריאות, והפסיכותרפיסטית עפרה אשל יכולה ללמד באוניברסיטת תל אביב, אך נאסר עליה להשתמש שם בתואר דוקטור. אגב, לשני האחרונים תואר מאוניברסיטת ניו פורט, שהובאה לארץ על ידי אברהם אבן חן, שהביא לישראל גם את אוניברסיטת לטביה. התואר בפסיכותרפיה נעשה בהתכתבות, בעברית, ומבלי שמדינת ישראל הכירה בו מעולם.

ענף הטיפול הנפשי דורש הסדרה

לא רק תחום הפסיכותרפיה פרוץ בישראל. מקצועות טיפוליים נוספים אינם מעוגנים בחקיקה ואינם דורשים הכשרה מסודרת.

1. טיפול זוגי

האגודה הישראלית לטיפול זוגי ומשפחתי מציבה קריטריונים נוקשים למי שרוצה להיות מטפל זוגי או משפחתי, הכוללים תואר ראשון ושני במקצוע טיפולי, ו-500-750 שעות התמחות - אך אלה הם הקריטריונים של האיגוד, שאין לו מעמד פורמלי בתחום. במקביל, קיימות אינספור תוכניות לימוד מהירות, לא אקדמיות, שלאחריהן יכול מי שרוצה לפתוח קליניקה, ולהתחרות בבעלי מקצוע שעברו הכשרה מקצועית והוסמכו להיות מטפלים.

2. טיפול באמנויות

טיפול רגשי בתחום האמנותי - הכולל שימוש בטכניקות כמו דרמה, ריקוד, מוסיקה, ציור, פיסול, ביבליותרפיה (כתיבה וקריאת סיפור) ושירה - מוכר בישראל. ב-2012 אישרה המועצה להשכלה גבוהה (מ"ג) את הסדרת התחום לבעלי תואר שני, והלימודים הפכו מלימודי תעודה בני שלוש שנים ללימודי תואר שני בן שנתיים, בנוסף ל-600 שעות פרקטיקום וכ-950 שעות סטאז' שנקבעו על ידי י.ה.ת - ארגון המטפלים באמנויות.

ואולם למרות האקדמיזציה של התחום הוא לא מוסדר כמקצוע מוכר, וגם סטודנטים שמדלגים על שעות הסטאז', או מי שבוחרים ללמוד בתוכניות קצרות יותר שאינן מוכרות על ידי המ"ג, יכולים לפתוח קליניקה ולקבל אנשים לטיפול.

3. קרימינולוגיה שיקומית חברתית

בוגרי תואר שני בקרימינולוגיה חברתית-שיקומית אמורים לעבוד במשטרה, ברשות לשיקום האסיר (רש"א), ברשות חסות הנוער, שירות בתי הסוהר (שב"ס) וכדומה - אלא שהם נחסמים, מכיוון שהתמחות שלהם אינה מוגדרת בחוק כפרופסיה. כך נוצר מצב שפסיכולוגים או עובדים סוציאליים תופסים את מקומם.

הקרימינולוגים השיקומיים שמעוניינים להשתלב בתחום צריכים לעבור הסבה מקצועית ללימודי הוראה או עבודה סוציאלית, או להסתפק בעבודות מחקר.

עד היום הוגשו שלוש הצעות חוק להסדרת עבודת הקרימינולוגים, אך כולן נפלו.